

ตัวแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง นครชัยบุรีรินทร์

CREATIVE ECONOMY DRIVING MODEL ON THE BASE OF SUFFICIENCY ECONOMY NAKHONCHAI BURIN

ภัทรพร พงษ์ไทย¹,
สัญญา เคนาภูมิ² และ เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร³
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม^{1,2,3}
Pattaraporn Pangthai¹,
Sanya Kenaphom² and Saowaluck Kittiumphon³
Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand^{1,2,3}
Corresponding Author, Email: ople_23@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจหมู่บ้าน ชุมชน ที่มีการดำเนินงานในรูปแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง ศึกษาปัจจัย เงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และสร้างและยืนยันตัวแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์ โดยการดำเนินการวิจัยเชิงการวิจัย เรื่อง ตัวแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์ ในครั้งนี้ผู้วิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แบ่งระยะของการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ คือ การวิจัยระยะที่ 1 การสำรวจหมู่บ้าน ชุมชน ที่มีการดำเนินงานในรูปแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์ ในการออกสำรวจหมู่บ้าน/ชุมชนทั้ง 4 หมู่บ้าน/ชุมชน การวิจัยระยะที่ 2 การศึกษาปัจจัย เงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การวิจัยระยะที่ 3 สร้างและยืนยันตัวแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์

* ได้รับบทความ: 17 มีนาคม 2564; แก้ไขบทความ: 24 มิถุนายน 2564; ตอปรับตีพิมพ์: 29 มิถุนายน 2564

ผลการวิจัยพบว่า ตัวแบบการขับเคลื่อนมีการรวมกลุ่มคนในพื้นที่โดยผู้นำตามธรรมชาติ สินค้าหรือบริการนั้นจะต้องมีอัตลักษณ์เป็นของตัวเอง ซึ่งพัฒนามาจากวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ โดยมีภาคีเครือข่ายช่วยในการส่งเสริมสนับสนุน มีกระบวนการในการผลิตสินค้าที่ดีมีมาตรฐาน ตรงตามความต้องการของลูกค้า สินค้ามีความทันสมัย สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป มีตลาดรองรับ มีการประชาสัมพันธ์และขายสินค้าหรือบริการผ่านสื่อออนไลน์ เมื่อมีการดำเนินการครบแล้วจะต้องมีการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่คนรุ่นต่อไป เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: ตัวแบบการขับเคลื่อน; เศรษฐกิจสร้างสรรค์; บัณฑิตศึกษาศาสตร์

Abstract

The purpose of this research is to explore villages and communities that are operating in a creative economy model. Based on the sufficiency economy motto to study the conditional factors that influence the drive of the creative economy. and establishing and confirming the model of driving the creative economy Based on sufficiency economy motto in Nakhonchai Burin group By conducting a research-based research model for driving the creative economy based on the sufficiency economy motto in Nakhonchai Burin Province. This time, the researcher is qualitative research (Qualitative Research) has divided the phase of research into 3 phases, namely phase 1 research, survey of villages, communities that operate in a creative economy model. In the Nakhonchai Burin group In exploring villages / communities of all 4 villages / communities Phase 2 study, study of factors Conditions that influence the creative economy Phase 3 research establishes and reaffirms models for driving the creative economy.

The results of the research were as follows: The drive model is integrated with local people by natural leaders. That product or service must have its own identity. Which evolved from a way of life Tradition Culture and resources available in the area With network partners to help promote and support There is a process to produce good standard products. Meet customer needs The product is up to date. Can be adjusted to suit changing circumstances, have a support market, have public relations and sell products or services through online media. Once this has been done, knowledge must be passed on to the next generation. To achieve sustainability further

Keywords: Driving Model; Creative Economy; Sufficiency Economy Motto

บทนำ

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ ตามความหมายของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หมายถึง แนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา (Education) การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property) ที่เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม (Culture) การสั่งสมความรู้ของสังคม (Wisdom) และ เทคโนโลยี/นวัตกรรมสมัยใหม่ (Technology and Innovation) (อาคม เติมพิทยาไพสิฐ, 2553) คำว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นคำภาษาไทยที่ใช้แทนคำในภาษาอังกฤษหลายๆ คำดังนี้ Creative Economy, Creative Industries, Cultural Industries โดยแต่ละคำในภาษาอังกฤษก็ถูกบัญญัติขึ้นโดยหน่วยงานหลายๆ หน่วยงาน และมีความแพร่หลายในหลายๆ มิติ (Srisangnam, 2009)

ผลจากการใช้แนวทางการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่สังคมไทยอย่างมากในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สังคมและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งกระบวนการของความเปลี่ยนแปลงมีความสลับซับซ้อนจนยากที่จะอธิบายในเชิงสาเหตุและผลลัพธ์ได้ เพราะการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดต่างเป็นปัจจัยเชื่อมโยงซึ่งกันและกันสำหรับผลของการพัฒนาในด้านบวกนั้น ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญทางวัตถุ และสาธารณูปโภคต่างๆ ระบบสื่อสารที่ทันสมัย หรือการขยายปริมาณและกระจายการศึกษาอย่างทั่วถึงมากขึ้น แต่ผลด้านบวกเหล่านี้ส่วนใหญ่กระจายไปถึงคนในชนบท หรือผู้ด้อยโอกาสในสังคมน้อย แต่ว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เกิดผลลบติดตามมาด้วย เช่น การขยายตัวของรัฐเข้าไปในชนบท ได้ส่งผลให้ชนบทเกิดความอ่อนแอในหลายด้าน ทั้งการต้องพึ่งพิงตลาดและพ่อค้าคนกลางในการส่งสินค้าทุน ความเสื่อมโทรมของ ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และการรวมกลุ่มกันตามประเพณี เพื่อการจัดการทรัพยากรที่เคยมีอยู่แต่เดิมแตกสลายลง ภูมิความรู้ที่เคยใช้แก้ปัญหาและสั่งสมปรับเปลี่ยนกันมาถูกลืมเลือนและเริ่มสูญหายไป

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงชีวิต ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชการที่ 9 มีพระราชดำรัสแก่ชาวไทยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา และถูกพูดถึงอย่างชัดเจนในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เศรษฐกิจพอเพียงมิใช่หมายถึงความถึง การกระเปียดกระเสียนจนเกินสมควร หากแต่อาจพุ่มเฟียชได้เป็นครั้งคราวตามอัตภาพ แต่คนส่วนใหญ่ของประเทศ มักใช้จ่ายเกินตัว เกินฐานะที่หามาได้ ถึงแม้ว่าระดับความพอเพียงของแต่ละคนจะไม่เท่าเทียมกัน แต่ทุกคนก็สามารถดำเนินชีวิตตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียงได้ ด้วยการยึดมั่นในหลักการ 3 ประการ เหมือนกัน คือการใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง รู้จักพัฒนาตนเอง ด้วยการพยายามทำจิตใจให้ผ่องใส รวมทั้งมีความเจริญและมีความเย็น ในจิตใจอยู่เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

การพัฒนาตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเอง ในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่าง ๆ โดยอาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผลการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียรและความอดทน สติและปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกันและความสามัคคี

จากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มีการแข่งขันสูง ทำให้ผู้วิจัยสนใจ สร้างตัวแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์ เพื่อให้หมู่บ้าน ชุมชน มีตัวแบบในการเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการที่มีอยู่ในพื้นที่ให้ได้มากขึ้น ซึ่งหากดำเนินการเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ จากทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนและพื้นที่ได้ จะทำให้ประชาชน ที่อยู่ในหมู่บ้าน ชุมชน มีรายได้เพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจหมู่บ้าน ชุมชน ที่มีการดำเนินงานในรูปแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์
2. เพื่อศึกษาปัจจัย เงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์
3. เพื่อสร้างและยืนยันตัวแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่องตัวแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง นครชัยบุรีรินทร์ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ตัวแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์ เป็นการวางแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์ ประชากรเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์จำแนกออกเป็น 3 กลุ่ม ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้แบ่งระยะเวลาของการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

การวิจัยระยะที่ 1 การสำรวจหมู่บ้าน ชุมชน ที่มีการดำเนินงานในรูปแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์ ในการออกสำรวจหมู่บ้าน/ชุมชนทั้ง 4 หมู่บ้าน/ชุมชน หมู่บ้าน/ชุมชนละ 2 วัน พร้อมนักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตพื้นที่การวิจัยในระยะนี้ศึกษาในพื้นที่ที่มีการดำเนินการเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์ ในพื้นที่ 4 จังหวัดจังหวัดละ 1 แห่งคือ หมู่บ้านโคกกลาง ตำบลขุนทอง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา เป็นหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย ซึ่งเป็นควายพันธุ์ปลัดสายพันธุ์พื้นเมืองของบ้านโคกกลาง ที่เลี้ยงมาตั้งแต่บรรพบุรุษ หมู่บ้านดงบัง ตำบลดงบัง อำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ เป็นหมู่บ้านที่ผลิตเส้นไหมขายทั่วประเทศ สร้างรายได้เพิ่มให้กับสมาชิกในกลุ่มมากขึ้น หมู่บ้านเจริญสุข ตำบลเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นหมู่บ้านทอผ้าภูอัคนี ซึ่งเป็นผ้าที่ย้อมด้วยดินภูเขาไฟ จำหน่ายทั่วจังหวัดบุรีรัมย์ หมู่บ้านท่าสว่าง ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เป็นหมู่บ้านผ้าไหมที่มีการทอผ้าไหมยกทองจำหน่ายในราคาที่สูง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา แหล่งเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์ในประเด็นดังต่อไปนี้ 1) จุดแข็ง 2) จุดอ่อน 3) อุปสรรค 4) โอกาส 5) ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ 6) แนวทางการพัฒนา

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แหล่งข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

3.1 บริบท (Context) ของกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์ ที่มีการดำเนินการเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 คน (Human) เป็นบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มเจ้าหน้าที่ประจำพื้นที่พัฒนาชุมชนส่วนราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องและบุคลากรในพื้นที่ จำนวน 20 คน

การวิจัยระยะที่ 2 การศึกษาปัจจัย เงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์ ซึ่งกำหนดขอบเขตของการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา 1) แนวทางสร้างอัตลักษณ์ให้โดดเด่น สร้างสตอรี่ เรื่องราว 2) การผลักดันให้มีการพัฒนาสินค้าหรือบริการให้มีมูลค่าเพิ่มมากขึ้น 3) การส่งเสริมและสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายจากภาครัฐและเอกชน 4) จัดกิจกรรมโป้กักรูป เชิญ ตัวแทนหมู่บ้าน ตัวแทนจากส่วนราชการ ตัวแทนพัฒนาชุมชน ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง จำนวน 12 คน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลในการสร้างตัวแบบ

2. ขอบเขตระยะเวลา การศึกษาระยะนี้จะทำการศึกษา ระหว่าง เดือน มกราคม – เมษายน พ.ศ. 2563

การวิจัยระยะที่ 3 สร้างและยืนยันตัวแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์ การจัดกิจกรรมนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนในการสัมมนา

เกี่ยวกับจุดเด่น จุดที่ยังมีปัญหาอยู่ อุปสรรค ขัดขวางโอกาสปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้หมู่บ้านโดดเด่นประเด็นอื่น ๆ แนวทางการพัฒนาอยากให้ผู้บุคคลหรือหน่วยงานใดบ้างที่สนับสนุนส่งเสริมอย่างไรบ้างและข้อเสนอแนะได้แก่

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) แนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง 2) แนวทางการจัดการพื้นที่ 3) แนวทางการส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 4) แนวทางการสร้างเครือข่ายภาคีสัมพันธ์ระหว่างรัฐและเอกชน 5) แนวทางการจัดการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่องตัวแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง นครชัยบุรินทร์ มีพื้นที่การวิจัยแบ่งออกเป็นพื้นที่ 4 จังหวัด 4 หมู่บ้าน คือ

ผลการวิจัยระยะที่ 1 ผลการสำรวจหมู่บ้าน ชุมชน ที่มีการดำเนินงานในรูปแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง ในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ คือ

1. บ้านโคกกลาง ตำบลขุนทอง อำเภอบัวใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา จุดเด่นคือกลุ่มอนุรักษ์ควายไทย เพราะเดิมทีวิถีชีวิตของประชาชนคือการเลี้ยงสัตว์และทำการเกษตร แต่เนื่องจากพื้นที่ที่มีความแห้งแล้ง แดดแรง จึงต้องเปลี่ยนพื้นที่เป็นการเลี้ยงสัตว์ที่ทนต่อความแห้งแล้ง ใช้น้ำน้อย ซึ่งควายของหมู่บ้านโคกกลางเป็นควายพันธุ์ปลักซึ่งเป็นสายพันธุ์พื้นเมือง มีความแข็งแรง ทนต่อโรค ประชาชนในพื้นที่มีความรู้ความเข้าใจในวิธีการเลี้ยงควายตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ต่อมาหน่วยงานภาครัฐได้เข้ามาส่งเสริม สนับสนุน ให้ความรู้เรื่องการดูแล การพัฒนาควายให้มีความแข็งแรง สวยงาม และทนต่อโรค อีกทั้งประชาชน ผู้นำหมู่บ้านได้ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลขุนทอง จัดงานประเพณีงานประเพณีบุญเดือนสาม ทุนขวัญข้าว สู่ขวัญกระบือ ทอดผ้าป่าบุญคอก เพื่อประชาสัมพันธ์ให้บุคคลภายนอกได้รู้จักหมู่บ้านและกลุ่มอนุรักษ์ควายไทยด้วยวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชน

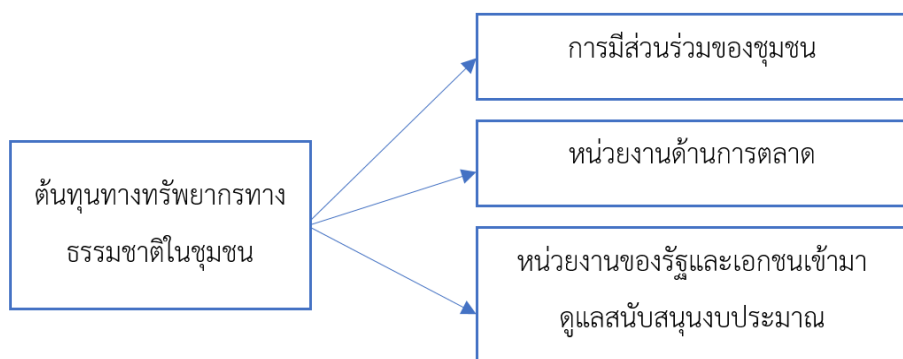
2. หมู่บ้านดงบัง ตำบลดงบัง อำเภอกอนสาร จังหวัดชัยภูมิ คือ ประชาชนในพื้นที่มีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มเกษตรกรปลูกหอมแดงไหมดงบัง ซึ่งการดำเนินกิจกรรมนั้นพัฒนามาจากวิถีชีวิตที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการพัฒนาคุณภาพของสินค้าให้มีมาตรฐานและมีความหลากหลายมากขึ้น มีกระบวนการผลิตตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ จนสามารถสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในกลุ่มได้มากขึ้น กลุ่มมีการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ดังจะเห็นได้จากการที่กลุ่มนำสื่อออนไลน์มาช่วยในการจำหน่ายสินค้า ทั้งยังมีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นผู้สนับสนุน สามารถดำเนินกิจการด้วยตัวเอง ค่อยๆพัฒนาและเติบโตขึ้นเรื่อยๆ ตามศักยภาพของกลุ่ม

3. หมู่บ้านเจริญสุข ตำบลเจริญสุข อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ ยังมีภูมิปัญญาที่จะ

รักษาสีผ้าให้คงทนด้วยเช่นกัน นั่นคือการนำผ้าที่ได้จากการย้อมดินภูเขาไฟ ไปต้มกับ “น้ำเปลือกตันประดู่” ซึ่งก็เป็นอีกหนึ่งภูมิปัญญาชาวบ้าน ในการนำวัตถุดิบที่หาได้จากท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์

4. หมู่บ้านท่าสว่าง ตำบลท่าสว่าง อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาพบว่าผ้า มีวิธีการทออันเป็นเอกลักษณ์ ภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอด ต่อกันมานับแต่สมัยโบราณ วัตถุดิบที่เลือกสรรมา ล้วนเลอค่า ผ่านการทอที่ประณีต ซึ่งในแต่ละวัน ช่างผู้เชี่ยวชาญในการทอผ้า สามารถทอผ้าได้ความยาว 4-5 เซนติเมตร ต่อผืนเท่านั้น โรงทอนี้เกิดจากพระราชเสาวนีย์ของ สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง และทรงพระราชทานเงินส่วนพระองค์สร้างโรงทอผ้าตามรูปแบบราชสำนักโบราณ จึงเกิดเป็นโรงทอจันทร์โสมมา ณ บ้านท่าสว่างที่ผลิตผ้ายกทอง

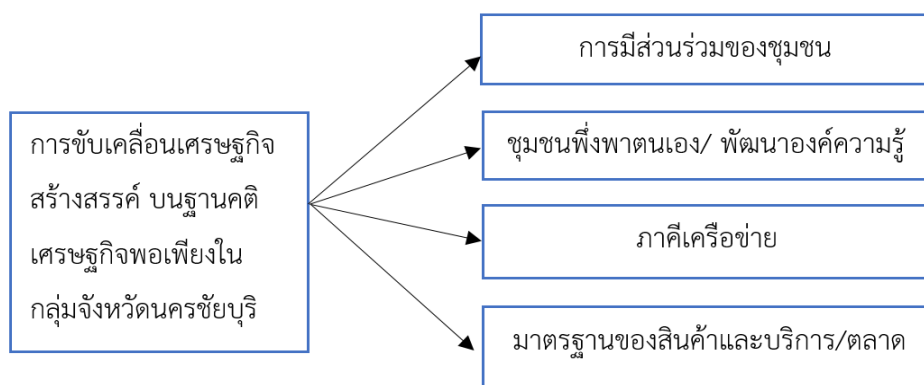
ตัวแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์

ผลการวิจัยระยะที่ 2 การศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีรินทร์ ซึ่งกำหนดขอบเขตของการศึกษาตามวัตถุประสงค์ดังนี้

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้การวิเคราะห์และสังเคราะห์เชิงคุณภาพของความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ ตลอดจนแนวทางในการส่งเสริมลักษณะของชุมชน ด้วยการวิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์โดยการนำข้อมูลมาจำแนก จัดหมวดหมู่เชื่อมโยงข้อมูลที่ได้ วิเคราะห์ ส่วนประกอบ และสรุปผลโดยอาศัยความสอดคล้องและความเป็นเหตุเป็นผลวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทางประชากรพื้นฐาน การรับรู้อัตลักษณ์ วัฒนธรรม กลุ่มองค์กรที่เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม (Focus Group) มาจาก 3 ส่วน คือ จากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน

ปัจจัยเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง จะพัฒนาได้อย่างยั่งยืนและเป็นประโยชน์สูงสุดต่อคนในท้องถิ่นนั้น จะต้องเริ่มต้นจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน สินค้าหรือบริการจะต้องมาจากวิถีชีวิตและทรัพยากรที่มีในชุมชน มีการพัฒนาสินค้าและบริการ มีเครือข่ายในการส่งเสริมสนับสนุนทั้งภาครัฐและเอกชน มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาและความรู้ให้กับคนรุ่นหลัง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง สรุปได้จากแนวคิดและความคิดเห็นของผู้ร่วมสนทนากลุ่มสามารถสรุปดังแสดงในแผนภาพต่อไปนี้

การวิจัยระยะที่ 3 สร้างและยืนยันต้นแบบการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรี การศึกษาการจัดกิจกรรมนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับจุดเด่น จุดที่ยังมีปัญหาอยู่ อุปสรรค ขัดขวางโอกาสปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้หมู่บ้านโดดเด่นประเด็นอื่นๆ แนวทางการพัฒนาอยากให้บุคคลหรือหน่วยงานใดบ้างที่สนับสนุนส่งเสริมอย่างไรบ้างและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยขอนำเสนอ ดังนี้

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง จะเกิดขึ้นได้ จะต้องมีความสัมพันธ์กัน ทั้งทางด้านอัตลักษณ์ คน ภาคีเครือข่าย เศรษฐกิจ ผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

1. อัตลักษณ์ จะต้องมีความสมดุลในบริบทของพื้นที่ ซึ่งผู้วิจัยขอแยกออกเป็นสองมิติ ได้แก่ มิติของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ว่ามีอะไรบ้างและต้องใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความคุ้มค่า สร้างมูลค่าในสิ่งที่มีอยู่ และมิติภูมิสังคม ได้แก่ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ทั้งสองมิติจะต้องเชื่อมโยง เกี่ยวข้องกัน จนสร้างและแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของพื้นที่

2. คน จะต้องมีการรวมกลุ่ม เพื่อผลิตสินค้าและบริการจากอัตลักษณ์ของตนเอง ทำในสิ่งเดียวให้เกิดความเชี่ยวชาญ ดังคำกล่าวที่ว่า ความรู้รู้กระจ่างแต่อย่างเดียว ขอให้เชี่ยวชาญเถิดจะเกิดผล และจะต้องมีการพัฒนาองค์ความรู้ที่มีอยู่ให้มากขึ้น มีการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ผลิตสินค้าหรือบริการตรงตามความต้องการของลูกค้า

3. ภาคีเครือข่ายประชาสังคม ซึ่งประกอบไปด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน/ภาคประชาสังคม และแฟนพันธุ์แท้ โดยแต่ละภาคส่วนมีหน้าที่ดังนี้

4. ภาครัฐ มีหน้าที่ในการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ พร้อมทั้งมอบหมายงานให้หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งรับผิดชอบดูแล ภาครัฐต้องเข้าไปส่งเสริมสนับสนุนทั้งทางด้านงบประมาณ บุคลากร องค์ความรู้ และการประชาสัมพันธ์ ภาครัฐจะต้องเข้าใจ เข้าถึง และหยิบยกขึ้นมาพัฒนาได้

5. ภาคเอกชน ส่งเสริมสนับสนุนในด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ การหาเครือข่าย

6. ชุมชน/ภาคประชาสังคม ในที่นี้หมายถึง ประชาชนที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มการดำเนินงานแต่เป็นประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย(Stakeholders) มีหน้าที่ช่วยในการส่งเสริมสนับสนุน ประชาสัมพันธ์ สินค้าหรือบริการ

7. แฟนพันธุ์แท้ หมายถึง ลูกค้าประจำ คนที่เคยซื้อสินค้าและบริการแล้วกลับมาอีก มีการประชาสัมพันธ์ ถึงคุณภาพของสินค้าหรือบริการเศรษฐกิจ สินค้าหรือบริการจะต้องมีกระบวนการการผลิตที่ดี สินค้ามีมาตรฐาน ตรงตามความต้องการของลูกค้า ปรับเปลี่ยนสินค้าให้มีความทันสมัย เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในแต่ละยุค มีตลาดรองรับหรือมีการจัดการด้านการตลาดที่ดี ใช้สื่อออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์และขายสินค้า

ผู้นำตามธรรมชาติ คือ ผู้นำที่ไม่ได้มาจากการแต่งตั้ง แต่เป็นบุคคลที่ประชาชนให้การยอมรับ เนื่องจากเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญในเรื่องของสินค้าหรือบริการ และที่สำคัญจะต้องเป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมนั้นๆ

สรุปมีการรวมกลุ่มคนในพื้นที่โดยผู้นำตามธรรมชาติ สินค้าหรือบริการนั้นจะต้องมีอัตลักษณ์ เป็นของตัวเอง ซึ่งพัฒนามาจากวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ โดยมีภาคีเครือข่ายช่วยในการส่งเสริมสนับสนุน มีกระบวนการในการผลิตสินค้าที่ดีมีมาตรฐาน ตรงตามความต้องการของลูกค้า สินค้ามีความทันสมัย สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป มีตลาดรองรับ มีการประชาสัมพันธ์และขายสินค้าหรือบริการผ่านสื่อออนไลน์ เมื่อมีการดำเนินการครบแล้วจะต้องมีการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่คนรุ่นต่อไป เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ การศึกษาการจัดกิจกรรมนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับจุดเด่น จุดที่ยังมีปัญหาลอยอยู่ อุปสรรค ขัดขวางโอกาสปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้หมู่บ้านโดดเด่นประเด็นอื่นๆ แนวทางการพัฒนาอยากให้ผู้ประกอบการหรือหน่วยงานใดบ้างที่สนับสนุนส่งเสริมอย่างไรบ้างและข้อเสนอแนะ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง จะเกิดขึ้นได้ จะต้องมีความสัมพันธ์กัน ทั้งทางด้านอัตลักษณ์ คน ภาคีเครือข่าย

เศรษฐกิจ ผู้นำตามธรรมชาติ อัตลักษณ์ จะต้องมีความสมดุลในบริบทของพื้นที่ ซึ่งผู้วิจัยขอแยกออกเป็นสองมิติ ได้แก่ มิติของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในพื้นที่ว่ามีอะไรบ้างและต้องใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความคุ้มค่า สร้างมูลค่าในสิ่งที่มีอยู่ และมีภูมิสังคม ได้แก่ วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรม ทั้งสองมิติจะต้องเชื่อมโยง เกี่ยวข้องกัน จนสร้างและแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของพื้นที่ ผู้นำตามธรรมชาติ คือ ผู้นำที่ไม่ได้มาจากการแต่งตั้ง แต่เป็นบุคคลที่ประชาชนให้การยอมรับ เนื่องจากเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญในเรื่องของสินค้าหรือบริการ และที่สำคัญจะต้องเป็นบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมนั้นๆ สรุปได้จากแนวคิดและความคิดเห็นของผู้ร่วมสนทนากลุ่มดังนี้

1. นโยบายของรัฐเป็นปัจจัย เจือปนที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ซึ่งจะทำให้เศรษฐกิจฐานรากของประเทศมีความเข้มแข็ง ยั่งยืน โดยเฉพาะนโยบายของรัฐบาล กระทรวง กรม ที่เป็นหน่วยงานด้านนโยบาย ด้านการพัฒนาองค์ความรู้ การสนับสนุนด้านการเงิน ด้านการตลาด เป็นต้น แต่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ทำเฉพาะหน้าที่ความรับผิดชอบ ขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน หรือกำหนดนโยบายในการขับเคลื่อนไม่ชัดเจน ทำให้การนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ หมู่บ้าน ชุมชน ไม่ไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งยังขาดบุคลากรที่รับผิดชอบการขับเคลื่อนในด้านดังกล่าวโดยตรง

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ควรจะเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลของพื้นที่ เพราะหากเราต้องการเพิ่มมูลค่าของสินค้าหรือบริการหรือที่เรียกว่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เราจะต้องทราบข้อมูลในพื้นที่นั้น ไม่ว่าจะเป็นภูมิศาสตร์ ทรัพยากร แหล่งน้ำ วิถีชีวิต ด้วยการจัดเวที ค้นหาความจริงจากปราชญ์ชาวบ้านหรือคนรุ่นเก่า เพื่อสร้างเรื่องราวให้เชื่อมโยงกับการใช้ชีวิตในปัจจุบัน จัดทำตลาดวิถีเพื่อนำเสนอให้เกิดความน่าสนใจ คือ การพัฒนาองค์ความรู้โดยการทำโครงการ/กิจกรรม เพื่อส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่ อย่างจริงจัง ต่อเนื่อง ติดตามประเมินผลการดำเนินงาน รวมทั้งสนับสนุนแหล่งเงินทุนให้แก่ผู้ประกอบการ เพื่อพัฒนาและต่อยอดความสำเร็จ เพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่ผู้สนใจรายใหม่ และการส่งเสริมเรื่องการตลาด บรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ เพื่อให้สินค้าและบริการได้เกิดการพัฒนา

3. ผู้นำในพื้นที่ เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้ที่ประกอบอาชีพในด้านต่างๆ ที่ประสบผลสำเร็จในพื้นที่ สามารถเป็นผู้นำในการปฏิบัติให้แก่ประชาชนในพื้นที่ หรือให้คำแนะนำ หาแหล่งทุน แหล่งความรู้ ถ่ายทอดความรู้ หรือจัดหาที่ทำกินเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ ซึ่งผู้นำเหล่านี้จะต้องเป็นผู้นำนโยบายของส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาชี้แจงทำความเข้าใจและเป็นแบบอย่างให้แก่ประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียงเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ยั่งยืน

4. ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน จะต้องช่วยส่งเสริมการ

ขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากเป็นผู้รับนโยบายจากส่วนกลางมาปฏิบัติ ซึ่งจะต้องให้ความสำคัญกับนโยบายของรัฐดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง โดยการให้กำลังใจ ส่งเสริมสนับสนุน พัฒนาองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนในพื้นที่อย่างจริงจังและต่อเนื่อง รวมทั้งคอยติดตามผลการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย หรืออาจมีการคัดเลือกบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรชุมชน ที่ประสบความสำเร็จในรูปแบบต่างๆ และให้รางวัลตอบแทน เพื่อเป็นขวัญกำลังใจและยกย่องเชิดชู เพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่นต่อไป

5. มีเอกลักษณ์ที่ไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม การเพิ่มมูลค่าได้นั้น เราจะต้องมีการพัฒนาสินค้าหรือบริการ เช่น คอนสารมีอาหารพื้นถิ่นคือข้าวเหนียวปลาค้างคาว เราต้องคิดว่าทำอย่างไรจึงจะสามารถนำไปกินที่อื่นได้ พวกเดินทางเพื่อไปกินในหลายๆวันได้ ส่งขายได้ทั่วประเทศโดยไม่บูดเสียก่อน หรือสินค้าบางชนิดสามารถใช้ได้ในระยะยาว การจะพัฒนาสิ่งใดนั้นต้องเจาะจงทำในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ผ่านกระบวนการต่าง ๆ ในการทดลองทำ ผลผลิตออกมาจะต้องมีคุณภาพ ได้มาตรฐาน เป็นผลดีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม และที่สำคัญเมื่อทำสำเร็จแล้วอยู่ที่ว่าไปถึงมือใคร ไปต่ออย่างไร เราควรใช้เทคโนโลยี การสื่อสารผ่านโลกออนไลน์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้าหรือบริการที่เราได้ สร้างความสนใจให้กับประชาชนทั่วไป ด้วยการสร้างอัตลักษณ์ของสินค้าหรือบริการ ตามวิถีชีวิตและบริบทของพื้นที่ ที่สำคัญการที่เราจะทำอะไรก็ตาม ไม่ใช่ทำเพราะเห็นว่าคนอื่นทำแล้วดี เราต้องดูศักยภาพของเราด้วยว่าเหมาะที่จะทำอะไรเขาหรือเปล่า เรามีความรู้ความชำนาญมากน้อยเพียงใด เพราะการทำตามคนอื่นโดยที่ตนไม่มีความรู้ ก็ยากที่จะประสบความสำเร็จ

ในยุคโควิด 2019 แพร่ระบาด ทำให้แรงงานถูกเลิกจ้างต้องเดินทางกลับสู่ภูมิลำเนา และได้รับผลกระทบจากการทำงานในเมืองใหญ่ๆอาจจะต้องกลับมาประกอบอาชีพส่วนตัวอยู่ในภูมิลำเนา หรือมาประกอบอาชีพดั้งเดิมของครอบครัว เช่น ด้านการเกษตร ปศุสัตว์ ประมง ธุรกิจบริการต่างๆ การท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งบุคคลเหล่านี้ เป็นคนวัยแรงงานที่มีความรู้ ความสามารถที่จะขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานคติเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งภาครัฐควรให้ความสำคัญกับบุคคลดังกล่าว และให้การส่งเสริมสนับสนุนให้เริ่มดำเนินการ เพื่อให้เป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ต้นแบบให้แก่หมู่บ้าน ชุมชน อย่างน้อยหมู่บ้านละ 1 คน หรือ 1 โครงการ เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่หมู่บ้าน ชุมชน

ข้อเสนอแนะ

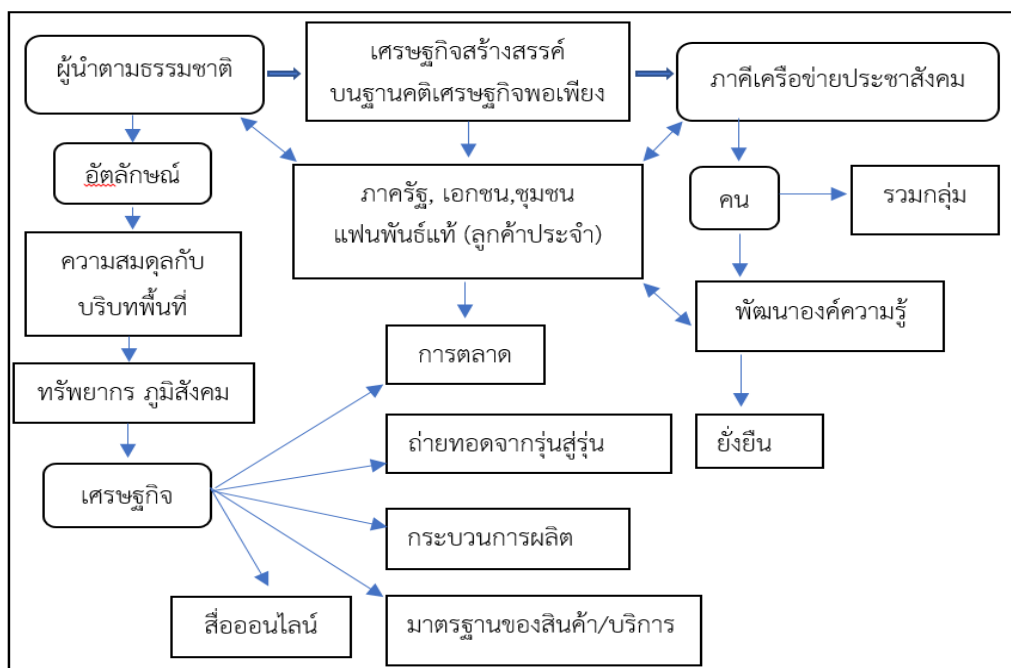
1. หน่วยงานต่างๆ ควรนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงขยายผลหรือเป็นแบบอย่างในหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อใช้เป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิต
2. รัฐบาลควรสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของแต่ละชุมชน

3. ควรมีการบูรณาการระหว่างท้องถิ่นมีชุมชนในการดำเนินงานขับเคลื่อนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง
4. ควรให้มีหน่วยงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ มาแนะนำให้ความรู้แก่กลุ่มในการสร้างตลาดค้าให้มีหลากหลายเพิ่มมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาการจัดกิจกรรมนำเสนอแนวทางการขับเคลื่อนในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับจุดเด่นจุดที่ยังมีปัญหาอยู่ อุปสรรค ขัดขวางโอกาสปัจจัยเงื่อนไขที่ทำให้หมู่บ้านโดดเด่นประเด็นอื่น ๆ แนวทางการพัฒนาอยากให้บุคคลหรือหน่วยงานใดบ้างที่สนับสนุนส่งเสริมอย่างไรบ้างและข้อเสนอแนะ ผู้วิจัยขอนำเสนอดังนี้

การรวมกลุ่มคนในพื้นที่โดยผู้นำตามธรรมชาติ สินค้าหรือบริการนั้นจะต้องมีอัตลักษณ์เป็นของตัวเอง ซึ่งพัฒนามาจากวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมและทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ โดยมีภาคีเครือข่ายช่วยในการส่งเสริมสนับสนุน มีกระบวนการในการผลิตสินค้าที่ดีมีมาตรฐานตรงตามความต้องการของลูกค้า สินค้ามีความทันสมัย สามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป มีตลาดรองรับ มีการประชาสัมพันธ์และขายสินค้าหรือบริการผ่านสื่อออนไลน์ เมื่อมีการดำเนินการครบแล้วจะต้องมีการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่คนรุ่นต่อไป เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป ซึ่งสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังนี้

เอกสารอ้างอิง

- กิตติชัย เจริญชัย. (2548). แนวทางการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดและศักยภาพการท่องเที่ยว เพื่อสัมผัสวัฒนธรรมชนบท (โฮมสเตย์) บ้านชะยอม ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภोजังหวัดอุบลราชธานี. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- กษมา ประจง. (2546). ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านศรีฐาน ตำบลศรีฐาน อำเภอภูกระดึง จังหวัดเลย. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการโครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม. (2541). โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่อนุรักษ์ (เชียงใหม่). โครงการศึกษาวิจัยการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมภาคเหนือ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จารุเชษฐ์ เรืองสุวรรณ. (2547). การประเมินคุณภาพการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนยี่สาร อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอุทยานและนันทนาการ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จุฑามาศ จิเจริญ. (2548). บทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวังในการพัฒนาการท่องเที่ยวศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดเลย. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- ศุภชัย วรรณพงษ์. (2547). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในวนอุทยานแพะเมืองผี จังหวัดแพร่. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์, พิเชฐ สายพันธ์, อรุณา เทพละกุล, อีระ สีนเดชารักษ์. (2556). ท่องเที่ยวสร้างสรรค์ : เครื่องมือสำคัญนำไปสู่ชุมชนยั่งยืน. รายงานการวิจัย คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.